

13. Трудове право України: Академічний курс: Підручн. Для студентів вищ. навч. закл./ П. Д. Пилипенко, В.Я. Бурак, З. Я. Козак та ін.; За ред. П. Д. Пилипенка – 3-тє видання, перероб. І доп.– К.: Видавничий дїм «Ін Юре», 2007 . – 536с.
14. Трудовое право: Учебник / Под общ. ред. О.В. Смирнова – М.: «Проспект», 1997. – 448с.
15. Грузїнова Л.П. Трудове право України: Навч. посїб. для студ. вищ. навч. закл. / Л.П.Грузїнова , В.Г.Короткін – К.: МАУП, 2003.–Ч. 4. – 2003. – 152 с.

Среда Е.Г. Относительно соотношения понятий надзор и контроль за соблюдением трудового законодательства. – Статья.

В статье определены языковые толкования понятий надзор и контроль; установлена нецелесообразность переноса языковых значений терминов надзор и контроль в сфере права; выделены те признаки, которые следует взять за основу разграничения надзора за соблюдением трудового законодательства от контроля в этой же сфере.

Ключевые слова: надзор, контроль, соблюдение трудового законодательства.

Sereda E.G. In relation to correlation of concepts a supervision and control are after the observance of labour legislation. – Article.

In the article the linguistic interpretation of concepts supervision and control; established unreasonableness transfer linguistic meanings of terms supervision and control of human, singled out the signs which should be taken as a basis for distinguishing supervision of compliance with labor laws of control in the same area.

Key words: supervision, control, compliance with labor laws.

УДК 349.2

Сїньова Л.М.

юрист I категорїї кафедри трудового права та права соціального забезпечення Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЖЕРТВ НАЦИСТСЬКИХ ПЕРЕСЛІДУВАНЬ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ ТА В УКРАЇНІ

У представлений науковій статті виявлено та досліджено основні проблеми правового регулювання соціального захисту жертв нацистських переслідувань, внесено пропозиції щодо вдосконалення законодавства про соціальне забезпечення громадян, які постраждали під час Другої світової та Великої Вітчизняної війн.

Ключові слова: соціальний захист, правовий статус жертв нацистських переслідувань.

Проголошення державної незалежності України, формування громадянського суспільства та розбудова правової держави, здійснення реформ політичної та економічної систем тісно пов'язані зі складним процесом суспільних перетворень, що в свою чергу обумовлює необхідність пошуку оптимальних шляхів утвердження нового змісту соціальної політики держави. Однією з її складових є соціальний захист населення, спрямований на забезпечення добробуту кожного члена суспільства за допомогою комплексу організаційно-правових та економічних заходів.

Стаття 46 Конституції України [1] встановлює право громадян на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення.

Частково окремі питання правового регулювання соціального захисту жертв нацистських переслідувань, були предметом дослідження таких вітчизняних науковців, як Н.Б. Болотіної, І.В. Гребеншикової, О.Т. Панасюка, О.В. Тищенко, М.І. Іншина, М.В. Чічкань, О.Г. Чутчевої, В.І. Щербини, Л.П. Шумної та ін., а також вчених-істориків О.В. Святуна, Т.В. Пастушенко, С.Д. Галчака, Г.Г. Грінченко, О.В. Потильчака, Т.Д. Лапан, П.М. Поляна, А.А. Кравченко, М.В. Ковалья, В.М. Косика та ін. Проте у вітчизняній юридичній науці питання щодо соціального захисту жертв нацистських переслідувань були досліджені недостатньо. В існуючих наукових працях ці питання досліджувались фрагментарно або в рамках ширшої правової проблематики, без комплексного підходу, а існуючі окремі публікації щодо правового регулювання соціального захисту цієї категорії осіб носять переважно публіцистичний характер.

Метою цієї статті є виявлення та дослідження основних проблем правового регулювання пенсійного забезпечення жертв нацистських переслідувань, внесення пропозицій із вдосконалення законодавства про соціальне забезпечення.

Найбільш вагомими документами, які забезпечують соціально-правовий захист жертв нацистських переслідувань та ветеранів Другої світової та Великої Вітчизняної війн: є Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22.10.1993 р. [2], згідно з положеннями якого громадяни, які були вивезені на рабські і примусові роботи, прирівнюються до ветеранів війни з наданням певних пільг; Закон України «Про жертви нацистських переслідувань» від 23.03.2000 р. [3], який визначає правові, економічні та організаційні засади державної політики щодо жертв нацистських переслідувань і спрямований на їх соціальний захист та

збереження пам'яті про них. Ці законодавчі акти спрямовані на забезпечення їх соціального захисту.

Як відомо, Україна – одна з найбільш постраждалих європейських країн в роки Другої світової та Великої Вітчизняної війн. На примусові роботи до Німеччини та її союзників було вивезено приблизно 2,400 млн. осіб. Радянські робітники були позбавлені грошової компенсації за примусову працю та перенесені страждання, яке за рішенням міжнародного трибуналу антигітлерівської коаліції в Нюрнбергу виплачувала Німеччина жертвам нацизму.

Слід зазначити, що на протязі 1952-1962 рр. ФРН підписала ряд договорів з багатьма західноєвропейськими державами, на підставі яких в узгодженні із німецьким законом про компенсації жертвам нацизму з 1953-1999 рр. ФРН виплатила більше ніж 100 млрд. марок. Таким чином, усі компенсації практично отримали ті жертви нацизму, що проживали на Заході, хоча насамперед їх мали б отримати в'язні нацизму із СРСР та Польщі – країн, що найбільше постраждали в роки Другої світової війни. Але вони за вини сталінського режиму не отримали ні пфеніга. Справа в тому, що 1953 р. Радянський Союз і країни Східної Європи, що знаходились під його контролем відмовились від компенсації жертвам нацизму [4]. Правова ситуація зазнала змін на користь жертв примусових робіт після рішення Федерального конституційного суду Німеччини в травні 1996 р. суд вперше признав, що індивідуальні претензії до німецької держави та фірмам можуть мати право на життя. Невдовзі були визнані правомірними перші позови. Із США та інших країн почали надходити юридично грамотно оформлені претензії до німецьких та австрійських фірм, котрі в роки війни активно використовували примусову працю [5]. Таким чином, примусові робітники з Радянського Союзу тривалий час були позбавлені юридичних прав на компенсаційні виплати.

Лише в 1993 році уряд Німеччини надав одноразову гуманітарну допомогу в 1 млрд. німецьких марок для жертв нацизму з країн колишнього СРСР, з яких Україні виділено 400 млн. дойч марок. На ці виплати претендувало понад 670 тис. одержувачів. Тобто одержані жертвами нацизму виплати в 15–20 разів нижчі за аналогічні виплати, здійснені урядом ФРН у країнах Західної Європи, США, Канади, Ізраїлю, і вони, звичайно, не влаштували одержувачів [6]. Після такої несправедливості в 1997 р. на міжнародній Лондонській та в 1998 р. на Вашингтонській конференціях почали обговорювати щодо компенсаційних виплат за рабську і примусову працю громадянам Східної Європи – жертвам нацистських переслідувань. З того часу почалися відновлення переговорного процесу з Німеччиною стосовно прийнятних компенсаційних виплат жертвам нацистських переслідувань.

Слід зазначити, що 16 лютого 1999 р. кілька великих німецьких підприємств заявили про готовність створити фонд для здійснення відшкодування колишнім примусовим працівникам. Ця дата вважається початком переговорного процесу, який завершився прийняттям Бундестагом відповідно-

го Закону «Про створення Федерального фонду «Пам'ять, відповідальність і майбутнє» [6].

Отже, наприкінці ХХ ст. в Німеччині активізувалася увага до проблематики соціального захисту жертв нацистських переслідувань. Зокрема, у 1999 році в доповіді Фундації соціальної історії ХХ століття та неурядового дослідницького інституту м. Бремена (Німеччина) оприлюднено розмір прибутку, одержаного рейхом від використання рабської праці - 180,5 млрд. німецьких марок, що дорівнювало 95 млрд. американських доларів. 16.02.1999 р. кілька великих німецьких підприємств заявили про готовність створити фонд для здійснення відшкодування колишнім своїм примусовим працівникам. Ця дата вважається початком переговорного процесу, який завершився 12.08.2000 р. прийняттям Закону ФРН про створення фонду «Пам'ять, відповідальність і майбутнє» [7].

Варто зауважити, що компенсаційні виплати громадянам, які в роки війни були примусово вивезені на рабські і примусові роботи на територію Німецької імперії, країн її союзниць, а також на територію окупованих нею країн, здійснювалися на підставі вимог Закону ФРН «Про заснування Федерального фонду «Пам'ять, відповідальність і майбутнє». Відповідно до Закону Німеччини право на одержання виплат рівними частинами за померлу жертву нацизму мали правонаступники: 1) в першу чергу чоловік або дружина, діти; 2) в другу чергу онуки; 3) в третю чергу брати та сестри жертви. При відсутності зазначених правонаступників право на подання заяви мали особи, визначені спадкоємцями за заповітом.

Перш за все необхідно зазначити, що кошти, які надходили в Україну на виплати конкретним одержувачам – жертвам нацистських переслідувань, до моменту одержання адресатами були власністю німецької сторони. Норми національного законодавства, рішення державних органів і судів країн, на території яких проживають жертви рабської і примусової праці націонал-соціалізму, щодо здійснення їм виплат за рахунок коштів німецького Федерального фонду «Пам'ять, відповідальність і майбутнє» не застосовувались.

23 січня 2007 р. Українським національним фондом були завершені виплати жертвам нацизму за рахунок коштів Федерального фонду «Пам'ять, відповідальність і майбутнє», про це було оголошено на спільній пресконференції обох фондів. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 27 квітня 2011 р. № 455 «Про ліквідацію Українського національного фонду «Взаєморозуміння і примирення» при Кабінеті Міністрів України», 12 грудня 2011 р. Фонд ліквідовано [8]. Враховуючи викладене вище, можна стверджувати, що точки зору формування соціального захисту цієї категорії осіб, ліквідування УНФ є передчасним та не виваженим рішенням.

На сьогоднішній день здійснює в Україні реалізацію гуманітарних, медико-соціальних проектів в інтересах жертв рабської і примусової праці націонал-соціалізму, жертв війн та тоталітарних режимів, а також проектів по збереженню історичної пам'яті Міжнародна громадська організація

«Міжнародний фонд «Взаєморозуміння і толерантність», яка направлена на захист соціальних, економічних, культурних та інших законних інтересів громадян, які постраждали від націонал-соціалізму під час Другої світової війни, ветеранів і жертв війни, військових конфліктів і тоталітарних режимів, сприяння соціальній підтримці і здійсненню заходів щодо покращення їх якості життя, матеріального становища, впровадження соціально-психологічних знань в життя людей для побудови здорового та безпечного їх життя, підвищення громадянської свідомості та розбудови громадського суспільства, сприяння зміцненню взаєморозуміння і співробітництва між народами, толерантності в суспільстві. Партнерами «Міжнародного фонду «Взаєморозуміння і толерантність» є: Німецький Федеральний фонд «Пам'ять, відповідальність і майбутнє»; Німецька спілка «Kontakte-Контакты e.V.»; Союз Самаритян України; Всеукраїнська благодійна організація «Турбота про літніх в Україні».

15 лютого 2008 р. було зареєстровано Міжнародну громадську організацію «Міжнародний фонд «Взаєморозуміння і толерантність». Фонд був заснований в Україні за ініціативою та участю представників Німеччини, Російської Федерації, України з метою об'єднання громадян України та громадян інших держав щодо поліпшення соціального захисту громадян, які постраждали під час Другої світової війни від націонал-соціалізму, ветеранів і жертв війни, військових конфліктів та тоталітарних режимів, зміцнення взаєморозуміння і співробітництва між народами, толерантності суспільства. В якості співзасновників до Фонду приєдналась і Білоруська сторона. Мета Фонду – це підтримка та реалізація проектів в інтересах громадян України та інших держав, які постраждали від націонал-соціалізму під час Другої Світової війни, ветеранів і жертв війни, військових конфліктів і тоталітарних режимів, сприяння соціальній підтримці і здійсненню заходів щодо покращення їх якості життя, матеріального становища, впровадження соціально-психологічних знань в життя людей для побудови здорового та безпечного їх життя, підвищення громадянської свідомості та розбудови громадського суспільства, сприяння зміцненню взаєморозуміння і співробітництва між народами, толерантності в суспільстві [9].

Необхідно зауважити, що питання організації та здійснення соціального захисту не є новими в діяльності нашої держави, але вони не втрачають актуальності: формуються нові підходи до самого поняття соціального захисту, змінюється роль держави у його здійсненні, розвиваються нові інститути соціального захисту. Аналізуючи інститут соціального захисту всіх верств населення, в тому числі жертв нацистських переслідувань, спираючись на позитивний міжнародний та внутрішній досвід у цій сфері діяльності, накопичений за попередні роки, потребує законодавчої, фінансової, економічної, адміністративної, науково-технічної підтримки та удосконалення.

Отже, прийняття Конституції України стало важливим етапом становлення та розвитку України як правової соціальної держави. Основний За-

кон України визнав людину найвищою соціальною цінністю, а обов'язком держави – утвердження і забезпечення її прав та свобод. Захист непрацездатних, людей похилого віку, підтримка кожної людини, яка втратила джерела засобів до існування з незалежних від неї причин, є загальновищаною домінантою державотворення в цивілізованому суспільстві і знаходить своє правове закріплення в законодавчих та інших нормативно-правових актах.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради – 1996 р. – №30 – ст. 141.
2. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» // Відомості Верховної Ради, 1993. – № 45. – ст. 425.
3. Закон України «Про жертви нацистських переслідувань» від 23 березня 2000 року // Відомості Верховної Ради. – 2000. – № 24. – ст. 182.
4. Этингер Я.Я. Требование бывших рабов: // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.hg.ru/world/2000-05-07/6_esclave.html
5. Прокошенко С. Цена рабства в марках: // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.zagranitsa.info/article.php?new=7&idart=&7613>
6. Український національний фонд «Взаєморозуміння і примирення» // [Електронний ресурс]: – Режим доступу: www.unf.kiev.ua/main.pnp?lang=ua
7. Закон про створення Фонду «Пам'ять, відповідальність і майбутнє» від 12 серпня 2000 р.// Електронний ресурс: Режим доступу: www.unf.kiev.ua
8. Про ліквідацію Українського національного фонду «Взаєморозуміння і примирення» Постанова Кабінету Міністрів України № 455 від 27.04.2011 р.// Офіційний вісник України. – 2011 р. - № 32. – стор. 76, ст. 1354, код акту 56185/2011.
9. Міжнародна громадська організація «Міжнародний фонд «Взаєморозуміння і толерантність» від 15 лютого 2008 р. // [Електронний ресурс]: – Режим доступу: www.toleranz.org.ua/uk/project.../principlesofoperation.

Синева Л.Н. Особенности становления и перспективы развития социальной защиты жертв нацистских преследований в странах Европы и в Украине. – Статья

В представленной научной статье выявлены и исследованы основные проблемы правового регулирования социальной защиты жертв нацистских преследований, внесены предложения относительно совершенствования законодательства о социальном обеспечении граждан, которые пострадали во время Второй мировой и Великой Отечественной войн.

Ключевые слова: социальная защита, правовой статус жертв нацистских преследований.

Sineva L.N. Features of becoming and prospect of development of social defence of victims of nazi pursuits in the countries of Europe and in Ukraine. – Article.

The basic problems of the legal adjusting of social defence victim of nazi pursuits are educed in the presented scientific article and investigational, suggestions are brought in in relation to perfection of legislation about public welfare of citizens that suffered during Second world and Large Home wars.

Key words: social defence, legal status victim of nazi pursuits.

УДК 349.2

Д.І. Сіроха,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення Київський національний університет імені Тараса Шевченка

**ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ НОРМОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СУБ'ЄКТІВ ТРУДОВОГО ПРАВА**

У статті досліджено загальнотеоретичні засади нормотворчої діяльності у сфері трудового права, сформульовано поняття, визначені види нормотворчої діяльності суб'єктів трудового права.

Ключові слова: нормотворчість, правотворчість, нормотворча діяльність, суб'єкти трудового права.

Україна, обравши шлях розвитку та становлення як суверенної і незалежної країни, намагається інтегруватися в європейські структури, насамперед Європейський союз. Інтеграція України до Європейського союзу вимагає приведення її законодавства, в тому числі й трудового, до стандартів права Європейського союзу. На жаль, успадкована Україною система радянського трудового права істотною мірою не відповідає потребам сьогодення і ускладнює розбудову правової держави, що проголошено статтею 1 Конституції України. У зв'язку з цим, одним із пріоритетних принципів, якого необхідно дотримуватися при удосконаленні чинного трудового законодавства, є встановлення цивілізованого співвідношення між інтересами роботодавця та найманого працівника.

Однією з правових форм діяльності суб'єктів трудового права є прийняття нормативно-правових актів, що виступають основними регуляторами трудових правовідносин. Під час прийняття цих актів вищеназвані суб'єкти повинні орієнтуватися не тільки на їх відповідність Конституції та законам України, але й на динаміку суспільного життя, рівень та стан суспільної свідомості тощо. При цьому саме нормативно-правові акти, видані уповноваженими на те суб'єктами, враховуючи їх чисельність, займають провідне місце серед джерел трудового права. Вже цей кількісний критерій обумовлює важливість встановлення їх юридичної природи і ролі